

FRA DEN AFGÅENDE FORMANDS BERETNING

DANMARKS ELEKTRONISKE FORSKNINGS- BIBLIOTEK: ET STRUKTURELT PROBLEM

Afgående formand, Michael Cotta-Schönberg (Det Kongelige Bibliotek / KUBIS) pegede i sin sidste formandsberetning for DFFU på u hensigtsmæssige strukturelle problemer for DEFF.

”I de gode gamle dage var der orden på tingene: der var et biblioteksvæsen, ja oven i købet et samarbejdende biblioteksvæsen og en Biblioteksstyrelse. Og biblioteksvæsenet var opdelt i store klare sektorer, herunder forskningsbibliotekssektoren, der havde sin egen forening, og et chefkollegium for en gruppe biblioteker, der var relativt løst koblede til deres universiteter og gik under den interessante betegnelse paragraf-10 bibliotekerne. Fra sit høje stade udsendte biblioteksgudinden sød harpe-musik over den lykkelige biblioteksdal, hvor alt var trygt og godt, og alle kendte deres plads.

Men så begyndte forandringens vinde at blæse op: universitetsbibliotekerne blev fuldt integreret i deres universiteter, IT-teknologien slog igennem, senere kom Internettet til, de digitale tidsskrifter, e-bøgerne, Danmarks Elektroniske Fag- og Forskningsbibliotek, Danskernes Digitale Bibliotek. De trykte samlinger begyndte at forsvinde ud af bibliotekerne og røg i magasin eller det, der er værre; studenterne rykkede ind; udlånet af trykte bøger faldt; anskaffelse og benyttelse af e-bøger tog fart; og der begyndte at opstå universitetsbiblioteker helt uden trykte bøger. Administrative biblioteker og institutbiblioteker nedlægges eller fusioneres. Professions-højskolernes biblioteker skal til at betjene forskning. Fra at være universiteternes hjerte, templer midt på campus, er universitetsbibliotekerne gradvist gledet over til at blive opfattet som en akademisk service blandt så mange andre. Vi mistede ikke påskønnelse, for de er glade for os, men vi mistede status. Dette kan ses af, at universitetsbibliotekscheferne i dag ikke længere refererer til rektor, men til den administrative chef eller prorektor for forskning eller undervisning eller lignende. Og vi er blevet usynlige for mange lånere, der bruger vore e-samlinger intensivt uden at vide, at det er ”vore samlinger” og frejdigt mener, at man kan nedlægge bibliotekerne,

for de bruger dem jo aldrig. På mørke regnvejrdsdage kan man faktisk helt glemme det faktum, at aldrig er bibliotekerne og deres tjenester blevet brugt så meget som nu.

Eftertiden vil vise, om det vi står i i dag er en forandringsperiode med identitetsudvikling, eller en afviklingsperiode med identitetstab. Nogle vil for eksempel se den strukturelle defokusering på biblioteksområdet i Kulturstyrelsen som et udtryk for et kollektivt tab af biblioteksidentitet. Tilhængere af ideen om identitetsforandring vil snarere tænke på, om de organisatoriske strukturer vi har i dag, er velegnede til at fremme udviklingen af den nye biblioteksfunktion, som skal rejse sig fra asken efter Gutenberg-æraens bibliotekssystem.

Det er i denne sammenhæng naturligt at tænke på Danmarks Elektroniske Fag- og Forskningsbibliotek. Som bekendt ligger bibliotekets nye samlinger af litteratur overvejende i skyen, d.v.s. på fremmede servere. For brugerne er de dog allestedsnærværende (ubiquitous) - i digital form. Og netop fordi de er allestedsnærværende, passer de ikke til en biblioteksstruktur, der skulle sikre adgang til litteraturen gennem lokale trykte samlinger opbevaret i lokale biblioteker. Hvad end den nye digitale biblioteksfunktion, der toner uklart frem i horisonten, er for en størrelse, burde det være naturligt for DEFF at være hovedaktøren i udviklingen imod dette mål. Et grundvilkår for, at DEFF-organisationen kan have den rolle er, at DEFF kan skabe åbenhed og samarbejdslyst og tillid til, at central løsning af fælles opgaver er mere effektiv end lokal løsning af de samme opgaver. Den nuværende struktur omkring DEFF er imidlertid næppe hensigtsmæssig i denne henseende. Beslutningsprocesserne omkring DEFF varetages i en lille gruppe af ministerielle embedsmænd, nogle på højt niveau, og personligt udpegede medlemmer af DEFF-styregruppen, inkl. formanden. Disse personer er utvivlsomt dygtige og har gode hensigter: men det forhindrer ikke, at selve strukturen fremmer en lukket og uigenkendskuelig beslutningsproces. Den er ikke velegnet

som forum for en bred diskussion og ideudvikling, der kan fremme oplevelsen af medindflydelse og medejerskab hos aktørerne og interessenterne. Og netop denne oplevelse er afgørende for, at disse vil gå ind i radikalt anderledes organisatoriske modeller for den videnskabelige og faglige informationsforsyning til Danmark.

Det bør nok understreges, at disse bemærkninger vedrører DEFF som bibliotekspolitisk hoveddaktør i udviklingen af det nye forskningsbibliotek, ikke dets forvaltning af konkret projektaktivitet.

Hvor er så Forskningsbibliotekernes Chefkollegium i hele denne sammenhæng? Det må nok konstateres, at FC næppe i dag er et betydningsfuldt organ for deling af erfaringer og ideer og udvikling af bibliotekspolitik på højt plan. Faktisk blev der i foråret gjort forsøg på at skabe et alternativ på universitetsområdet gennem oprettelsen af et biblioteksudvalg under Rektorkollegiet, men dette forsøg slog fejl.

Nogle har spurgt, om ikke Danske Fag-, Forsknings- og Uddannelsesbiblioteker (DFFU) kunne blive et bibliotekspolitisk organ. I nogle perioder har DFFU-bestyrelsen udtalt sig om væsentlige bibliotekspolitiske sager, og det er klart, at foreningen – ikke mindst igennem sine fora - har en vigtig rolle i udviklingen af ideer, erfaringer og netværk. Men konstruktionen af bestyrelsen tillader næppe, at denne udtaler sig bibliotekspolitisk på alle DFFU-bibliotekernes vegne, for ikke at sige på universiteternes og de andre institutioners vegne.

Kreativiteten og grokraften i bibliotekerne fejler bestemt ikke noget, men vi mangler samlende strukturer, der kan fremme udviklingen af den nye digitale biblioteksorganisation - med tilstrækkelige økonomiske ressourcer til de betydelige investeringer, der skal gennemføres. Det er dog nok for tidligt at overveje, hvordan sådanne strukturer kunne udformes, og processerne omkring vores næste-generations katalog- og discoverystemer vil måske vise, at den nuværende struktur er tilstrækkelig, hvis bibliotekerne og deres institutioner har vilje til at bruge den.” 🍷

Michael Cotta-Schönberg under sin sidste formandsberetning.